

Den fatale streg

LOUIS JENSEN

“Poeten Tullin,” sagde jeg, “en af Ewalds forgængere, sad også temmelig højt oppe på en bakke nær landgården Bogstad, da han i sit maj-digt besynger den smukke natur: Der ligger det alt sammen: det grønne græs, blomsterne og luften, balsamfyldt, og med sin vidunderlige klarhed.”

Den fremmede kvinde drejede hovedet om mod mig, løftede øjnene fra bogen og så et øjeblik skeptisk på mig. Derefter læste hun videre: Ewald: *Levnet og Meeninger*.

En del passerede forbi: flade marker, det var forår. Huse, bliktage, kører der så drømmende efter os. En del grøfter.

I ugerne op til min togrejse havde jeg forgæves forsøgt at skrive om Ewalds *Levnet og Meeninger*, ikke det hele, skønt det jo er en ganske kort bog, men i mine tanker skulle det ende med et lille, præcist stykke om kapitlet *Høyen*, hvor Ewald på en vidunderlig måde beskriver sin inspiration. En inspiration der udspringer af en ejendommelig situation, af ungdom, af et bevægeligt og følsomt sind og af en flaske vin, som Ewald har stjålet fra den kaptajn, der fragter ham fra Hamborg op ad Elven, dvs. Elben. Ewald skal til Lentsen og derfra videre til general Manteüfel (sikke et navn!), hos hvem han skal tjene som KammerHusar i Kongen af Preüsens hær. Altså som lejesoldat. Drak Tullin også på sin høj? Ewald var som 15-årig stukket af hjemmefra sammen med sin ældre bror. Ewald havde prøvet det før. Da han var 11 år, læste han Defoes *Robinson Crusoe* og løb straks hjemmefra med kurs mod Holland. Han ville ombord på et skib, der så, efter hans forestilling, skulle lide skibbrud på vej til Ostindien ud for en øde ø, og han skulle ene af alle overleve. Den anden løben hjemmefra var også båret af eventyrlyst, men for

Ewalds vedkommende var det først og fremmest hans forelskelse i Arendse, der var den egentligste og afgørende drivkraft. Han forestillede sig, at han gennem krigshæder og krigsbytte ville gøre sig fortjent til sin Arendse. At han kunne stikke genvej gennem slagmarken i stedet for at slæbe sig den lange vej gennem studeringer og præsteembede. Den vej var uoverskuelig, ti år ville det tage, for først som 25-årig kunne han få embede som præst. Og nu lå han på sin høj i Tyskland, det var aften, halsen var slået af flasken, kluk! – kluk! – og drømte om at vende tilbage til København med hæder og rigdom, og forud for hjemkomsten skulle Arendse og hele København i aviserne læse beretningerne om hans heldmodige indsats og strålende militære karriere. Og hans beundringsværdige menneskelighed midt i krigen.

“Ewald drak,” sagde hun.

“Sådan forholdt det sig,” svarede jeg.

“Derfor måtte han skrive *Levnet og Meeninger*,” sagde hun. “På påbud fra sin skriftefar Johan Chr. Schönheyder. For at fortælle om sine dårligheder, om sin drikfældighed.”

“Efter aftale”, sagde jeg. Sådan begynder Ewald sit lille forord til *Levnet og Meeninger*. Og efter aftale fik moren og Schönheyder Ewald flyttet op til Rungsted Kro (mærkeligt sted, tænkte jeg, til en fortrukket digter). “Og dér, også dér, sidder digteren på en høj med udsigt og digter. Lyksalighederne! Og”, tilføjede jeg, “man ved aldrig rigtig, hvorfor de skriver.”

“Så mystisk er det vel heller ikke? Han ville jo bemærkes. Han siger det selv.” Hun slår op og peger.

Jeg kendte godt stedet. “Men når han skriver, flyttes det hele fra lysten til at blive bemærket til ønsket

om at vise skønheden, lykken, ulykken og den løftelse, der altid er en mulighed for sjælen.”

“Ha! Rendestenen!”

Jeg svarede ikke. Nord for Lentsen gør skibet ophold ved et af de mange toldsteder. Ewald er frygtelig sulten. Han har ingen penge, ingen mad, kun sit ansættelsesbrev til Manteüfel(!). Jeg ser Ewald for mig: Kiggende sig omkring, mærkende den tomme mave, og så får han øje på en samling flasker. En nærmere undersøgelse afslører, at der er i alt ti skønne flasker. Ewald putter en i lommen. *Føde Våhre er ingen Tyverie.*

“En tyv,” hvisker hun. Kan hun læse mine tanker?

Herefter går han i land bag om toldstedet og op på en lille høj bag ved. *En af de yndigste Høye på jorden*

— — —

“Fuldskab,” siger hun og sparker i det samme ud med den højre fod. Hun rammer en plasticpose. Klir! – Klir!

“Fuldskab? Nej! En let rus, en inspireret rus og det er den, der bærer stykket.” Jeg talte videre om inspirationen. Blev landet imens fladere og fladere? Var det muligt, kunne fx en pandekage blive endnu fladere? Jeg talte mig varm. Slog ganske let ud med den venstre arm for ikke at ramme hende på næsen. Hun så skeptisk på mig. Blev også husene fladere? Kvæget? Træerne? “Den voldsomste beruselse, en kunster kan opleve, er inspirationen. Alt andet: stofernes, alkoholens, erotikkens, etc. etc. beruselse, hvor vidunderligt det alt sammen kan være hver for sig, så måler det sig ikke med inspirationens. For en skrivende åbner den for et sprog og et indhold, som den der skriver ikke anede var en mulighed. Den er en berusende foræring der ankommer helt af sig selv og river endnu mere med sig. Et psykisk jord-skælv, en blotlæggelse af underjordiske og undersøiske skatte, som indtil dette øjeblik lå skjult, men nu stråler og skinner med en eventyrlig glans. Aladdin!” råbte jeg til sidst og slog i min begejstring ud med min højre hånd og ramte hende på næsen.

Det var ikke godt.

Vi sad stille et stykke tid. Stadig fladere landskab, om muligt, men hun tilgav mig tilsyneladende, for efter at have lukket bogen om *Høyen*, det smukke,

lille stykke der er skrevet som udråb efter udråb, omgærdet og brudt af mængder af tankestreger og digressioner, sagde hun med et næppe hørligt suk: “Men når det kommer til stykket (altid dette stykke!), er det hans øjne, der optager mig mest. Jeg ser mig aldrig trætte på dem. Deres blidhed, deres munterhed, deres melankoli, venligheden, deres følsomhed. Alt er dér tilsammen og i hvert sit øje.”

Jeg skottede ned mod hendes hænder, der lå samlet omkring bogen, over skødet.

“Øjnene”, gentog hun. Og derefter: “hvoraf min lyksalighed flød.”

“Skødet”, svarede jeg, “venindens skød.”

“Er den beruselse mindre?”

Hvad skulle jeg svare.

“Øjnenes skød,” sagde hun.

“Skødets øjne,” sagde jeg og tilføjede: “Mærkeligt.” Jeg havde aldrig set øjnene på den måde, måske Ewalds.

Det var dét, han var på jagt efter i hvert digt og på værtshusene, tænkte jeg. At komme højt op, højt op mod solen, at springe opad med sjælen, løse sig op i lethed og tyngde, folde sig ud, beruse krop og psyke, at gennemstrømmes af lykke. Ja, at kunne le og mærke ånden og blive velsignet. For det er svært at leve, og jeg sagde:

“Højt op, hvalens spring, stigende som ørnen, helt op til solen!”

“Og hvad er der bag solen?”, spurgte hun.

“Bag solen?”

Klir! – klir! Flaskerne svarede.

“Langt ned,” svarede hun selv. “Altid op, altid ned. Altid længsel, altid et hovedkulds styrt ned gennem alkoholen og ud i rendestenen.”

“Ikke altid,” sagde jeg, “der findes langsomt brændende inspirationer. Stof der gløder over længere tid, forvandlende sig og efterladende ro og dybde.”

“Ha!” råbte hun. “Indbildning. Der findes ikke ro. Kun uro, kun rod, kun en uopfyldelig og forgæves længsel. Ørnen op, ja! Hvalens spring, ja! Bjergets top og dér et usynligt tempel for den evige lyksalighed!”

“Men om så er, så tænk på, hvad længslen skaber: de store digte, som får vores hjerter til at banke” (svulme turde jeg ikke sige), “fylder vores sjæle med mod og får os til at ønske at udføre handlinger som engle måtte beundre,” sagde jeg.

“Når man ligger i rendestenen, bedøvet og med bræk i øret og ikke ved, hvem man selv er?”

“Du dømmes hårdt,” sagde jeg.

“Det vil engle ikke synes om!”

“De vil forstå,” sagde jeg.

Hun rystede på hovedet.

Vi passerede en høj! Det gav et sæt i mig. Alt var jo faldt. Jeg rørte hende let på skulderen og pegede. Vi fór forbi. “En høj!”, råbte jeg. Jeg ville fortsætte og fortælle om litteraturens høje, og hvorfor netop højene spillede så stor en rolle, både dér og i øvrigt. Offerstederne, galgebakkerne, kirkerne og det svimle

ophold øverst oppe på tyske kirkespir etc. etc.

“Himmelbjerget,” hviskede hun og fortsatte: “Dér, som i de dybeste dale, hvor roserne voxe starter himlen 1 cm over jorden.”

“Højholt,” sagde jeg og lo. “indfaldene er tilsyneladende uden ende.” Jeg talte videre om inspirationen. “De kommer hurtigt, det ene efter det andet, men de hænger sammen, for i inspirationen hænger alt sammen: fuglen uden for vinduet, ansigtet der ser op, mens man passerer, artiklen i avisen. Alt ydre søger sammen med alt indre, og omvendt, udvider hinanden, peger på hinanden og bygger tilsammen en stadig mere kompleks sammenhæng op, og midt i al idérigdommens hektiske bevægelse står en rolig følelse af lykke, og selvom, eller måske netop derfor, at lykken ikke kan overskues eller ses til enden eller begyndelsen, så er den forbundet med en stor og ejendommelig sikkerhed.”

“Et stort læs,” indskød hun.

“Liden tue”, svarede jeg og tænkte på højen, vi netop havde lagt bag os. Mindst 2 meter og firs vurderede jeg.

Mens jeg talte, klirrede det fra hendes pose. En utålmodig klirren forekom det mig. Jeg fortsatte: “Og ingen tømmermænd!”

Hun lo, åbnede bogen og læste højt: “*min højre hånd begyndte mekanisk, sjælen ubevidst, at lege med pistolen, og med langsomme, stive skridt gik jeg ned af min Høj –*”

Jeg så Ewald for mig: Han vågner op, duggen er faldet, kroppen ubekvem, synerne fordampet.

“En slags tømmermænd?”, spurgte hun.

“Alkoholen,” sagde jeg. “Uden den, alene med inspirationen, var skridtene blevet anderledes, og ingen angst havde fået Ewald til at gribe ud efter pistolen.”

“Du forstår det ikke,” sagde hun. “Du ser alting for enkelt. Du har kun sans for opstigningen. Faldet lukker du øjnene for.” Hun så bestemt på mig. “Og sådan er du, selv når du falder ned gennem dig selv, så tror du, at det er hvalen der springer.”

Jeg rystede på hovedet. Hvis nogen kendte til faldet, så var det mig. Vi gled ind i en lang, blød kurve. Yderst på en fuldstændig flad mark kørte en mand rundt på en traktor. Jeg sagde: “Det er digterens lod,

siger Ewald, at besyng de store gerninger, i hvis spor hans svagere fod ikke kan træde. Heller ikke de største dyder kan han nå, men han kan besyng dem med svulmende sang.” Jeg greb hendes bog og fyldt af svulmen slog jeg op på stedet og læste, næsten sang, hvad Ewald havde skrevet, ganske vist 15 år efter sit ophold på sin tyske høj:

“*Rask som Ørnen river han sig da løs, fra sit tungere Støv, fra sin snevrere Kreds – og i Følge med dem han besynger, stiger han op imod dig, du de sande Dyders Kilde, de reene Glæders Udspring! – Ak, at du kun ofte vilde byde din himmelske Sangerinde, at tilvinke ham, du Saligheders Fader! – Ak, at du vilde styrke hans Vinger, at han ikke for hastig sank tilbage, til det betyngede Støv! – ikke for dybt i det besmudskende Leer! – – Ak, at han da selv, naar han forjæves flagrende, ikke kan rive sig løs, fra de Baand, som hilde ham, dog aldrig taber dig af Sigte, du evige Forbarmer! – aldrig dig, du allerhelligste Væsen! – aldrig den salige TidsPunkt, efter hvilken han evig ved Siden af dydige, skal knæle for din Throne! – Evig i Chor med ubesmittede, syng dine herlige Egenskaber! –*

Salige Formaal, kan den henrykte Digter tænke – føle dig – føle din Himmel? – – og see tilbage til en Tue, hvorunder han fordum nød nogle af dine svageste Glimt – indhyllede, dæmpede, næsten qualte i en Skye af jordiske, af daarlige Glæder? – Han kan det! – Han skal det! – Thi evig dyrebar er den mindste Gnist af himmelske Dyder – og evig Salighed er i den spædeste Straale af deres Fader – Derfor skal din Barde, ofte taknemmelig, ofte velsignende erindre dig og de Vellyster, som du fordum skjænkte ham, o du elskeligste blant Høyene! –”

Hun tav.

Jeg tav, endnu opfyldt af den berusende tekst.

Vi for over et sporskifte, klir! – klir!

“Snak,” sagde hun.

“Snak?” hviskede jeg forbløffet.

“Forgæves snak, selvhøjtidelighed! Bravader!”

“Nej!” råbte jeg, “foran og bagom er jo længslen. Længslen efter at løfte og blive løftet.”

“Hvorhen?”

“Op! At blive opfyldt, at se verden som den er, at møde den gennem inspirationens berusende klarhed. Og at udtrykke det sete og følte i poesien. Det er jo dét, han søger efter, også når han går på værts-

huset, for dér, i beruselsen, er jo også sandheden, om end kun for et øjeblik, om end efterfulgt af uklarhed og forvirring.”

“Vrøvl!”

Jeg tav, forbløffet, mens jeg tænkte, at netop alt hvad der skrives i det lille stykke er en almen beskrivelse af digteren, men allermest er det Ewalds erfaringer som menneske og digter. De erfaringer han i den forløbne tid, stykket skrives 15 år efter, har gjort, smertelige og ekstatiske erfaringer. Mens det flade landskab stædigt fortsatte sin udfladning, tænkte jeg på Ewalds skelnen mellem to forskellige former for beruselse. Begge bringes af vinen. Den første form er den, der sætter gang i indbildningskraften. Den han digter på og med. Den omtaler han gang på gang og den sættes hver gang op som modsætning til den anden form for beruselse, hvor man, altså Ewald, overskrider den fatale streg ————— skildret således af Ewald. Tydeligvis inspireret af Sterne som også anslaget og stilen i *Levnet og Meeninger*. På den anden side af strengen ender man i rendestenen, inspirationen forsvinder og kun vrøvlet og våset er tilbage. Men den første, den løfter og inspirerer. Ørn og Hval.

Jeg tænkte, at Ewalds erfaringer var almene og meget præcist beskrev, hvad enhver har oplevet, og at grænsen mellem de to former, strengen, var hårfin og let, alt for let, kunne passeres, for lige før grænsen, hvor indbildningskraften, fantasien, løftelsen og opstemtheden er på sin højde, griber man i sin begejstring let ud efter endnu et glas, det glas, der med sin tyngde trækker en hen over —————

Jeg lånte bogen og læste:

“*at det er meget farligt for et Menneske og for en Christen, at betroe sig til Viinens Glæder – At der, som min kjæreste Lærer har lært mig, i dem som i mange andre Ting er en Streg ————— hvorover man ikke kan komme, uden at falde i RendeSteenen; og at man i denne Fald, altforlet, altforgjerne kommer over Strengen – – –”* Jeg bladrede videre og læste, stadig om vinen: “*Den synes mig – at forstaae her, som i alt det ovenanførte, naar det ikke gaaer over strengen – at gjøre mig meer Opfindelsesfuld, meer skaberisk, dristigere, ædelmodigere, større og*

bedre, end jeg ellers skulle være – Thi man maae mærke, at Viinen vist aldrig har været nødvendig enten til at gjøre mit Hjerte følsomt, eller til at hjælpe min Indbildnings-Kraft i at udfinde nye Billeder – Men jeg taler her alene deels om en større Grad af Følsomhed, en større grad af OpfindelsesKraft; deels om visse uundgaaelige dorske Øyeblik, hvori Hjertet er koldt og Forstanden slumrer –”

Et bump! Klir! – klir!

Jeg læste videre: “Dersom jeg altid havde ladet det blive, ved den uskyldige den ædle Vellyst, som jeg forudm drak ved min Høy; da skulde jeg intet havt at angre, intet at afbede – der var paa det høyeste ikke meer at sige paa mig i den Fald, end der er paa en, som finder fornøjelse i at lade sig kløe paa Ryggen – Jeg har oventil sagt min Meening herom til min Vanddrikkere – Men det farlige! – Den ulyksalige Streg! – Heri bestaar heele Knuden – Man vil i det efterfølgende af denne Historie faae at see, hvorledes først Glæden selv og Ubesindighed, Selskaber, Leyligheder og Fristelser; siden Gjenvordighed, Kummer, Ærgrelse, Mismodighed og alle Hypochondriens Ulykker, Tid efter anden har drevet denne i sig selv uskyldige Lyst altfor ofte og altfor langt over den fatale streg – og hvorledes Vanen tilsidst, og deraf fødte physiske, legemlige Nødvendigheder, har forøget og hærdet den til en grad, der har været stoer nok til at spille det for mig, som man i Almindelighed kalder sin Timelige Lykke; stoer nok til at paalegge mig, at angre, afbede, og saavit som mueligt at rette den –”

Jeg ville fortælle hende, hvad jeg netop havde læst, men i stedet gav jeg hende bogen og sagde, at det jo var det samme med Arendse. At hun, da hun ikke blev Ewalds, men en andens, en hørkræmmers, blev en lignende motor for Ewalds indbildningskraft, som den gode beruselse var. Hvor forelsket er ikke Ewalds beskrivelse af sit første møde med Arendse. Han kommer til hendes forældres hus i et ærinde, og der møder han Arendse og alt forvandles. Jeg greb bogen, den hvilede i hendes skød, og så meget ønskede jeg at læse det lille stykke op, at jeg glemte alt om høflighed, og uden at sige et ord rev jeg bogen ud af hendes hænder. Hun så overrasket på mig, brynede, men jeg smilede, åbnede bogen, fandt det lille stykke, begyndte at læse højt, og alting omkring os lyttede, selv flaskerne holdt vejret og undlod, mens jeg læste op, at klirre:

“Hun kom – o Himmel! – o salige Øyeblik, hvor gjerne vilde jeg kalde dig tilbage, og hefte min heele Sjæl fast til dig, og glemme alle mine Gjenvordigheder, al min Kummer for din Skyld – Hun kom – – – min Arendse – – Jeg har vovet et Forsøg paa at skildre hende – Men om jeg besad al Raphaëls eller al Petrarchs Kunst – og jeg saa anvendte min heele LeveTid, paa at skildre hendes Billede, saaledes som det strax – pludselig – ved første lynende Øyekast, indpræntede sig og efter saa mange Aar uforandret vedligeholder sig – i mit Hjerte; saa skulde jeg dog kun frembringe en mat, en meget ufuldkommen Copie deraf – det var min Arendse, og hvem kan da see hende? – hvem kan føle hende som jeg?–

Elskov straaede i hendes Øyne, Elskov skjærtse paa hendes Læber, Elskov duftede af hendes svulmende Barm – Elsk, elsk, elsk raabte enhver af hendes Miner – Naturen, Himmel og Jord forsvandt, og mit svulmende, smeltede Hjerte sank i et bundløst saligt Svælg af unævnelig Kjærlighed – O min Arendse! – Du var mig vist tiltænkt af den der dannede os begge – Hvi har da nu en anden dig? – Maaske dette er formasteligt – Gud tilgive mig, om det saa er – men det er vist, vist martrende – Jeg vil glemme det – – om jeg kan – –

Mine Kinder brændte – mine Knæ zittrede – jeg stammede mit Ærinde ud, saa got som jeg kunde, uden at tænke paa andet, uden at see eller føle andet, end Arendse – Hun har ofte siden sagt mig, at hun meget vel mærkede min Forvirrelse – og jeg har sagt, at mit forelskte Hjerte slet ikke fandt det smigrende, at hun saa meget vel kunde mærke den –

Da jeg fornå af min Arendses Taushed, at jeg maatte have forretted mit Ærinde, vovede jeg skjælvende at trykke hendes Haand til mine Læber, og Guders Ild, salige Luer, foer af hendes Fingre i det inderste af min Sjæl – Jeg kjendte mig ikke meer – Jeg gik baglæns bort, og bukkede hvert Øyeblik, og da jeg til sidst kom ud paa Kanten af en høy Trappe....”

Hun rev bogen til sig. “Det kender vi godt,” sagde hun og tilføjede: “Du sprang et stykke over.” Hun rynkede på næsen. Klir! – Klir! Jeg trak på skuldrene, og i samme bevægelse rev jeg bogen fra hende, slog op og læste igen højt: “En Arendse, med store mørkebruune Øyne, med en lille kroged Næse, en Mund hvorpaa Gratierne syntes at skjærtse, tykke kastaniebruune Lokker, som beskyggede en sneeviid Hals, to runde elastiske, svul-

mende – – o Himmel! – jeg glemmer mig! – men det vigtigste! – En Arendse, med en dydig, en vittig, en satt og en høy Sjæl – en Arendse med det ømmeste Hjerte, som nogetid har slaaet bag et Snørliv!”

“Og hvordan,” tog hun fat igen; “hvordan kan du påstå, at inspirationen er den højeste glæde, når du har læst om Ewalds forelskelse? Måler den sig ikke med inspirationens og højens glæder?”

Jeg tav. Ramt, og endnu opfyldt af Ewalds rørende portræt. Al den sitren! Denne knæskælven og disse bruune øjne, hendes bølgende, svulmende og elastiske barm!

“Jeg tog fejl,” sagde jeg og tænkte, at min opdeling og skelnen var meningsløs. Greb det ikke alt sammen ind i hinanden? Skabte forelskelsen ikke også, sammen med alt det andet den satte i værk, inspirationen, og inspirationen, var den ikke et spring alle steder hen, et afsæt ind i forelskelse, glæde og hjertelighed. Og vinen. Hvad med vinen?

Klir – Klir! fra hendes pose. Og for hver gang denne klirren steg op i vores ører, talte hun hårdere om Ewalds forbrug af alkohol, om hans ture i rendestenen, hans svigt, hans svage vilje, hans skrøbelighed og alt serveret med en sammenbidt foragt.

Jeg gik imod.

Da vi kørte ind på stationen, alt syntes fladt, endnu fladere, begyndte hun at synge. Ikke kønt, men med en besynderlig gejst og vildskab. Hun sang om Ewalds øjne. Flaskerne klirrede. Hun sparkede takten med fødderne. O disse øjne!

Jeg så på alt det flade, og det gik op for mig – var det Ewalds skyld? – at det flade netop ikke var fladt, at det ventede på en lejlighed til at stige op.

Hun rejste sig, snublede over flaskerne. Klir! – Klir! – Klir! Jeg greb hende. Om jeg ville med hende hjem? Ganske vist, sang hun, var mine øjne ikke som Ewalds, ganske vist havde jeg ikke forstået noget som helst. En hval var jeg ikke.